

Εκπαιδευτική κατάσταση των μαθητών με ρόμικη προέλευση τιν Ν. Σερρών – προτάσεις

Για τη διαπίστωση της εκπαιδευτικής κατάστασης των τσιγγανοπαίδων του Ν. Σερρών πραγματοποιήθηκε έρευνα με ερωτηματολόγια και ημιδομημένες συνεντεύξεις από διευθυντές και εκπαιδευτικούς του 2^{ου} και 22^{ου} Δημοτικού Σχολείου Σερρών, του Δημοτικού Σχολείου Νεοχωρίου και του 1^{ου} και 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ηράκλειας. Σημειώνουμε ότι η φοίτηση στα Δημοτικά Σχολεία των υπολοίπων οικισμών είναι κανονική και οι επιδόσεις και οι μαθησιακές δυσχέρειες των μαθητών δεν παρουσιάζουν διαφοροποίηση σε σχέση με αυτές των σχολείων διεξαγωγής της έρευνας.

Οι διευθυντές και οι δάσκαλοι του 2^{ου} και 22^{ου} Δημοτικού Σχολείου Σερρών εκτιμούν ότι τα προβλήματα φοίτησης των μαθητών με ρόμικη προέλευση έχουν ελαχιστοποιηθεί. Η ελλιπής φοίτηση και η πλήρης αποχή από τη φοίτηση εντοπίζονται κυρίως στις τέσσερις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου (Α', Β', Γ', Δ'). Η κατάσταση σταθεροποιείται στην Ε' και στη ΣΤ' τάξη. Συγκεκριμένα, στο 2^ο Δημοτικό Σχολείο Σερρών σημειώνονται ποσοστά ελλιπούς φοίτησης στην Α' τάξη 25%, στη Β' τάξη 3%, στη Γ' τάξη 5%, ενώ στο 22^ο Δημοτικό Σχολείο Σερρών αναφέρονται ποσοστά ελλιπούς φοίτησης 10% για την Α' τάξη και 31% για τη Γ' τάξη. Πρόσθετα, η πλήρης αποχή από τη φοίτηση στο 2^ο Δημοτικό Σχολείο Σερρών ανέρχεται στην Α' τάξη σε 17%, στη Γ' τάξη σε 5%, ενώ στο 22^ο Δημοτικό Σχολείο Σερρών σε 20% για την Α' τάξη και 9% για τη Δ' τάξη.

Οι λόγοι που οδηγούν στην ανωτέρω κατάσταση είναι, κυρίως, η έλλειψη ευαισθητοποίησης των γονέων και η αρνητική τους στάση απέναντι στο μορφωτικό αγαθό, το ασταθές οικογενειακό περιβάλλον (διαλυμένες οικογένειες), το χαμηλό κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, λόγοι υγείας των μαθητών, που συνδέονται με τις ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης, η συχνή αλλαγή οικογενειακής εστίας εξαιτίας μετακινήσεων για επαγγελματικούς λόγους, η άθλια οικονομική κατάσταση της οικογένειας, αφού διαθέτει μόνο ένα μπουφάν ή ένα ζευγάρι παπούτσια, που τα εναλλάσσουν τα παιδιά για την έλευσή τους στο σχολείο.

Η βελτίωση της κατάστασης οφείλεται αναμφισβήτητα στις άοκνες προσπάθειες των διευθυντών, που έχουν καθημερινή επαφή με τους γονείς και μεταβαίνουν στον οικισμό, όποτε υπάρχει ανάγκη, για να τους προτρέψουν να

αναλάβουν τις ευθύνες τους. Οι δάσκαλοι δείχνουν κατανόηση, αποδοχή, υπομονή και διάθεση να αντιμετωπίσουν τις ιδιαιτερότητες τόσο των μαθητών, όσο και των γονέων τους. Δόθηκε βαρύτητα στο να πεισθούν οι γονείς για την αναγκαιότητα της κανονικής φοίτησης των παιδιών τους, προκειμένου να κατακτήσουν ένα ικανοποιητικό μορφωτικό επίπεδο. Ιδιαίτερα οι νεαρές μητέρες, που αποφοίτησαν από τα ίδια δημοτικά, δείχνουν διάθεση για συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς. Για την επίτευξη των στόχων του σχολείου σχετικά με την ομαλοποίηση της φοίτησης των παιδιών δεν εφαρμόζονται τα προβλεπόμενα από το νόμο "περί υποχρεωτικής φοίτησης", γιατί εκτιμάται ότι μια τέτοια πρακτική θα είχε αρνητικά αποτελέσματα, αλλά καταβάλλεται προσπάθεια για βαθύτερη κατανόηση των κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών προβλημάτων του πληθυσμού των οικισμών και θετική στάση απέναντί τους.

Από τη συνεργασία με τους προϊσταμένους-συμβούλους προέκυψαν τα ολιγομελή τμήματα των σχολείων. Ανάλογα με τη φοίτηση, η επίδοση των μαθητών είναι ικανοποιητική. Το ό,τι δεν κατακτούν τους στόχους και υστερούν σε σχέση με το μέσο επίπεδο της τάξης οφείλεται στη συχνή απουσία τους. Μαθητές, όμως, που παρακολουθούν τα 3/4 του σχολικού έτους, έστω και περιοδικά, ανταποκρίνονται σε ικανοποιητικό βαθμό. Τα μαθησιακά προβλήματα εντοπίζονται κυρίως στη Γλώσσα, που δεν την κατανοούν πλήρως, αφού στο οικογενειακό τους περιβάλλον χρησιμοποιούν άλλο κώδικα επικοινωνίας και το λεξιλόγιό τους είναι εξαιρετικά φτωχό και δευτερευόντως στα Μαθηματικά, που τα χρησιμοποιούν για την επίλυση πρακτικών αναγκών.

Δυστυχώς, μέθοδοι διδασκαλίας που να εναρμονίζονται με τον τρόπο που οι μαθητές αυτοί μαθαίνουν δεν προτείνονται από συμβούλους ή από το αναλυτικό πρόγραμμα. Οι μαθησιακές δυσκολίες αντιμετωπίζονται με εξατομικευμένη διδασκαλία, με την ενισχυτική διδασκαλία, την ειδική τάξη και την υποστηρικτική διδασκαλία, που λειτουργούσε κατά τη διάρκεια του προηγούμενου σχολικού έτους και δυστυχώς, παρά τις προτάσεις διευθυντών και δασκάλων, δε συστάθηκε τμήμα για το τρέχον σχολικό έτος.

Φέτος στο 2^ο και 22^ο Δημοτικό Σχολείο Σερρών δημιουργήθηκαν δύο τμήματα ολοήμερου με έμφαση στην κάλυψη των κενών της Γλώσσας, στην προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη μέρα, στις αθλητικές δραστηριότητες και στη λειτουργία τμημάτων πληροφορικής. Δημιουργήθηκαν κατάλληλοι χώροι για τη σίτιση των μαθητών. Το ολοήμερο έτυχε της αποδοχής των γονέων.

Στην πρώτη τάξη εκτός από τους δώδεκα μαθητές, σε σύνολο εξήντα οκτώ, που διέκοψαν τη φοίτηση και επομένως δεν κατέκτησαν το μηχανισμό ανάγνωσης και αρίθμησης, θα επαναλάβουν την τάξη ακόμη εννέα μαθητές για τον ίδιο λόγο. Επιδιώχτηκε συνεργασία με ψυχολόγους και κοινωνικές λειτουργούς για τους μαθητές που παρουσιάζουν απόκλιση και φοιτούν σε ειδική τάξη, σχετικά με τη διάγνωση, τη λήψη θεραπευτικών μέτρων και την κατάλληλη αντιμετώπισή τους.

Στο Δημοτικό Σχολείο Νεοχωρίου φοιτούν τσιγγανάκια, που προέρχονται από μόνιμα εγκατεστημένους Ρομ στο χωριό και επτά τσιγγανόπαιδα ηλικίας εννέα έως δεκαπέντε ετών, που διαμένουν σε παραπήγματα έξω από το χωριό εδώ και τρία χρόνια. Οι επιδόσεις των μόνιμα εγκατεστημένων μαθητών είναι καλές και σε μερικές περιπτώσεις άριστες. Υστερούν στα Μαθηματικά σε ποσοστό 22%. Οι μαθησιακές δυσχέρειες αντιμετωπίζονται με εξατομικευμένη διδασκαλία, με ενισχυτική διδασκαλία και το πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου. Στην πρώτη τάξη οι πέντε μαθητές κατέκτησαν στο σύνολό τους το μηχανισμό της ανάγνωσης και αρίθμησης. Στις υπόλοιπες τάξεις σε σύνολο τριάντα μαθητών οι εννέα δεν μπορούν να εκτελέσουν αριθμητικές πράξεις και να επιλύσουν προβλήματα.

Στα πλαίσια της λειτουργίας του ολοήμερου σχολείου έχουν εισαχθεί ποικίλα μαθήματα και δραστηριότητες, που αναπτύσσουν τις ικανότητες-δεξιότητες των μαθητών. Η συνεργασία με τους γονείς υπήρξε άριστη, εκτός ελαχίστων μεμονωμένων περιπτώσεων. Η συνεργασία με ψυχολόγους επικεντρώθηκε στην περίπτωση ενός μαθητή με δυσλεξία, που παραπέμφθηκε σε ειδική επιτροπή για διάγνωση και λήψη θεραπευτικών μέτρων.

Από τα επτά, όμως τσιγγανόπαιδα του Δημοτικού Σχολείου Νεοχωρίου, που παρουσιάστηκαν για φοίτηση στις 10 Οκτωβρίου και φοιτούσαν άτακτα μέχρι Γενάρη, εγκατέλειψαν το σχολείο το Γενάρη τα πέντε και το Μάρτη τα δύο. Διδάχθηκαν στο τμήμα ενισχυτικής την ύλη της Α' τάξης και τις υπόλοιπες ώρες παρακολουθούσαν μαθήματα στην Α', Β', Γ' και ΣΤ' τάξη με κριτήρια την ηλικία τους και τα προβλήματα που δημιουργούσε η ένταξή τους στο τμήμα-τάξη (επιθετικότητα, συγκρούσεις, απειθαρχία).

Οι λόγοι της δυσπροσαρμοστικής συμπεριφοράς των μαθητών αυτών είναι κυρίως οι συνθήκες διαβίωσης (μένουν σε παραπήγματα χωρίς νερό, ηλεκτρισμό, αποχέτευση), οι διαλυμένες οικογένειες (διαζύγια-διάσταση γονέων, φυλακή, κηδεμονία από παππούδες, θείες), η "εκμετάλλευση" των παιδιών από την οικογένεια, η αδιαφορία και η αρνητική τους στάση απέναντι στο σχολείο.

Από τους επτά μαθητές έμαθαν να διαβάζουν μόνο οι δύο, ενώ οι υπόλοιποι πέντε διαβάζουν και γράφουν μόνο απλές προτάσεις με τους διδαγμένους φθόγγους. Χαρακτηρίζονται έξυπνα, με ισχυρή θέληση για μάθηση και επισημαίνεται η θετική επίδραση του επαίνου και της ενθάρρυνσης και οι αρνητικές επιπτώσεις της μη αποδοχής τους από τους υπόλοιπους συμμαθητές τους.

Οι κατευθύνσεις των προϊσταμένων-συμβούλων ήταν να δοθεί βαρύτητα στην κατάκτηση του μηχανισμού της ανάγνωσης και για το σκοπό αυτό διατέθηκαν 9 ώρες τη βδομάδα. Δεν υπήρξε συνεργασία με τους γονείς, παρά τις προσπάθειες του διευθυντή και της δασκάλας της ενισχυτικής. Οι αντιδράσεις τους χαρακτηρίζονται από ουδετερότητα και αδιαφορία έως επιθετικότητα. Υποστηρίζεται ότι τους ενδιέφερε μόνο το επίδομα.

Η δασκάλα της ενισχυτικής σημειώνει ότι ο ερχομός των τσιγγανοπαίδων στις 10 Οκτωβρίου ανέτρεψε το μακροπρόθεσμο προγραμματισμό της και η αδυναμία πρόβλεψης του αριθμού των μαθητών, που παρακολουθούσαν τα μαθήματα την επόμενη μέρα, δημιούργησε σύγχυση και αβεβαιότητα σχετικά με το σχεδιασμό και την προετοιμασία της διδασκαλίας.

Στο 1^ο και 2^ο Δημοτικό Σχολείο Ηράκλειας φοιτούν μαθητές των μόνιμα εγκατεστημένων Ρομά και τσιγγανόπαιδες από τον καταυλισμό. Το 60% των παιδιών που ζουν στον καταυλισμό, έχουν εγγραφεί στα δημοτικά κυρίως για την οικονομική ενίσχυση και ο συνολικός τους αριθμός ανέρχεται σε 45. Το 15% φοιτά κανονικά, το 45% περιοδικά και το 40% απέχει. Ο κύριος λόγος της αποχής τους είναι η αδιαφορία των γονέων. Όταν όμως δόθηκε η επιδότηση, οι γονείς ενδιαφέρθηκαν και έστειλαν τα παιδιά τους στο σχολείο για ... δύο εβδομάδες!

Οι μαθητές δε φοιτούν στο νηπιαγωγείο, αγνοούν βασικές έννοιες, δε γνωρίζουν αριθμητική, δεν έχουν ξαναπιάσει μολύβι, η διδασκαλία ξεκινά από το μηδέν και η πρόοδός τους είναι αργή και απελπιστική. Από τους μαθητές που παρακολουθούσαν την Α' τάξη μόνο το 30% κατέκτησε το μηχανισμό της ανάγνωσης και το 50% της αρίθμησης. Υποχρεωτικά, λοιπόν, το 30-40% των μαθητών θα επαναλάβει την τάξη. Οι γονείς αδιαφορούν για τις ανάγκες των παιδιών, για τις επιδόσεις και για τη συμπεριφορά τους. Η συνεργασία με τους συμβούλους-προϊσταμένους σκοπό έχει την τακτική φοίτηση και την ομαλοποίηση των σχέσεων με τους γονείς.

Οι μαθητές είναι διαφόρων επιπέδων αντίληψης και μάθησης. Δυσκολεύονται να δεχτούν τους όρους λειτουργίας του σχολείου και των τάξεων και να ενταχθούν

στη μαθητική κοινότητα. Δε δίνουν την απαραίτητη σημασία στη μάθηση, γιατί δεν τη θεωρούν αναγκαία για τη ζωή τους και την καλύτερευση της κοινωνικής τους κατάστασης. Δε συγκεντρώνονται και αδιαφορούν στο σύνολό τους.

Συγκεκριμένα, οι προτάσεις μας για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής κατάστασης των μαθητών με ρόμικη προέλευση είναι οι εξής:

- Αντιμετώπιση του προβλήματος της ελλιπούς φοίτησης και της αποχής από το σχολείο.
- Επέκταση του θεσμού της ενισχυτικής διδασκαλίας και των ειδικών τάξεων, μείωση του αριθμού των μαθητών ανά τμήμα, εισαγωγή του θεσμού του "παράλληλου δασκάλου", όπου κρίνεται αναγκαίο, για την αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσχερειών.
- Επιμόρφωση των δασκάλων, που διδάσκουν στα σχολεία όπου φοιτούν μαθητές με ρόμικη καταγωγή. Εμπλουτισμός της επιμόρφωσης-μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών με το μάθημα της "Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης".
- Αλλαγή των διδασκόμενων βιβλίων, αντικατάστασή τους με πιο ελκυστικά, που θα περιέχουν στοιχεία του πολιτισμού των Ρομά, εμπλουτισμό των διδακτικών μεθόδων, καθιέρωση της εξατομικευμένης διδασκαλίας, προσέγγιση του προς διδασκαλία αντικειμένου μέσα από οικείες καταστάσεις και εμπειρίες. Έμφαση στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο και τη διαθεματική προσέγγιση.
- Σωστή λειτουργία του ολοήμερου σχολείου, με υποχρεωτική συμμετοχή των μαθητών, με την εισαγωγή γνωστικών αντικειμένων, τα οποία οι μαθητές και οι γονείς τους αποζητούν στην ελεύθερη αγορά επί πληρωμή, με την εισροή στοιχείων του λαϊκού πολιτισμού και στοιχείων του πολιτισμού των Ρομά, με τον επαναπροσδιορισμό της διδακτικής πράξης, με ανανέωση των μεθόδων διδασκαλίας, που από μετωπικές μπορούν να γίνουν συνεργατικές, διερευνητικές. Π.χ. μέθοδος Project, με τη διεπιστημονική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων, με την προετοιμασία των μαθητών στα πλαίσια του σχολείου, με τον περιορισμό της εκπαιδευτικής ανισότητας και την ενίσχυση των αδυνάτων μαθητών, με την κάλυψη των αναγκών των εργαζομένων γονέων, με την ανάπτυξη ουσιαστικής διαπροσωπικής επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών και με την αποδοχή της ετερότητας μέσα από βαθύτερη γνωριμία της κουλτούρας του άλλου.

- Ίδρυση σχολικής βιβλιοθήκης και παρότρυνση για ενασχόληση με το λογοτεχνικό βιβλίο.
- Ευαισθητοποίηση του δασκάλου για παροχή βοήθειας, ενθάρρυνσης των τσιγγανοπαίδων που έχουν χαμηλό αυτοσυναίσθημα.
- Έμφαση στις αθλητικές και μουσικοκινητικές δραστηριότητες όπου, ως γνωστόν, τα τσιγγανόπαιδα διακρίνονται για τις επιδόσεις τους, με την προσδοκία η τόνωση του αυτοσυναισθήματος να τους οδηγήσει σε καλύτερη απόδοση στο γνωστικό τομέα.
- Διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών σχετικά με τον τρόπο που μαθαίνουν τα τσιγγανόπαιδα και αξιοποίηση των πορισμάτων για υιοθέτηση αποτελεσματικών μεθόδων διδασκαλίας.
- Παρέμβαση με άμεση επαφή και εισηγήσεις των συνεργατών του Προγράμματος, των διευθυντών και των δασκάλων, με στόχο την τροποποίηση των στάσεων των γονέων απέναντι στην εκπαίδευση και στις σπουδές των παιδιών τους.
- Έχει διαπιστωθεί ότι η χορήγηση του επιδόματος ανά μαθητή στις οικογένειες με χαμηλό εισόδημα επηρέασε θετικά τη φοίτηση των μαθητών με ρόμικη προέλευση. Προτείνουμε την επέκταση του μέτρου και τη δωρεάν σίτιση των μαθητών στο σχολείο.
- Εκπαίδευσή από την προσχολική ηλικία και παρακολούθηση νηπιαγωγείου.
- Εισαγωγή του θεσμού του "παράλληλου δασκάλου".
- Παρότρυνση στους διευθυντές-εκπαιδευτικούς να επισκέπτονται τις οικογένειες των μαθητών στις περιπτώσεις ελλιπούς ή μη φοίτησης. Δεν ενδείκνυται η αυστηρή εφαρμογή του νόμου, γιατί επιφέρει αντίδραση και αντίθετα αποτελέσματα από τα αναμενόμενα.
- Στελέχωση των γραφείων και των διευθύνσεων Α' βάθμιας και Β' βάθμιας εκπαίδευσης με ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς, που θα συμβάλλουν στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και οι οικογένειές τους.
- Καθιέρωση του θεσμού του υπεύθυνου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα πλαίσια της διεύθυνσης της Α' βάθμιας και Β' βάθμιας εκπαίδευσης.
- Σεμινάρια και συνέδρια των υπευθύνων του Προγράμματος "Εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων" για τους εκπαιδευτικούς του κάθε νομού, με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίησή τους.

- Αξιοποίηση του θεσμού της ενδοσχολικής επιμόρφωσης για την υλοποίηση των στόχων του Προγράμματος.